

Cumhuriyetin Kurucu Neslinden Bir Öğretmen Portresi Rifat Rami (Arıncı)

Portrait of a Teacher from the Founding Generation of the Republic Rifat Rami (Arıncı)

Mustafa ARIKAN * Öz

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin son yüzyılı şartlarının ve özellikle on yıllık savaş sürecinin ortaya çıkardığı bir neticedir. On dokuzuncu yüzyılın son yıllarında doğanlar bu tarihin şahidi ve bazıları kahramanları olmuşlardır. Rifat Rami (Arıncı) bu nesilden bir şahsiyettir. Birinci Dünya Savaşı sebebiyle tahsili yarım kalmış, esaret hayatı yaşamış, Mütarekeden sonra memleketi Çorum/İskilip'te Millî Mücadele'ye hizmet etmiştir. Sakarya Savaşı'nın hemen sonrasında o bir öğretmendir. Cumhuriyetin ilanından sonra ihtiyaç olan yeni nesilleri yetiştirmek ve vatandaş kimliği oluşturmak için sadece mektep ortamında değil; Türk Ocağı ve Halkevleri gibi kurumların çatısı altında faaliyetlerde bulunmuştur. Yayımlanmasında büyük emeğinin olduğu Kurtuluş Yolu adlı dergide eğitim/öğretime dair yazılar kaleme almış, şiirler yazmıştır. Cehalet ve taassupla mücadele etmiş, öğretimde birliği savunmuş, mektep ve kütüphanenin önemine dikkat çekmiştir. Halkevindeki faaliyetleri ile bölgenin tarihine, dil ve edebiyatına katkı sağlamıştır. Erken Cumhuriyet yıllarında, halkın içinden birisi, bir aydın ve bir öğretmen olarak omuzlarına yüklenmiş vazifeyi idrak etmiş ve yerine getirmeye çalışmıştır. Bu araştırmanın ortaya çıkmasına, kendisinin oluşturduğu ve ailesinin muhafaza ettiği belge, yazı ve fotoğraflar da özgün bir katkı sağlamıştır.

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
marikan@selcuk.edu.tr
ORCID: 0000-0001-7927-9304
Konya / TÜRKİYE

* Assoc. Prof. Dr., Selçuk University
Faculty of Literature
Department of History
marikan@selcuk.edu.tr
ORCID: 0000-0001-7927-9304
Konya / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Rifat Rami Arıncı, Eğitim/Öğretim, İskilip, Kurtuluş Yolu, Türk Ocağı, Halkevi.

Abstract

The Republic of Turkey is a result of the conditions of the last century of the Ottoman Empire and especially the one-decade war process. Those born in the last years of the nineteenth century have been witnesses and some of them heroes of this history. Rifat Rami (Arıncı) is a figure from this generation. Due to the First World War, his education was left unfinished, he lived a life of captivity, and after the Armistice, he served the National Struggle in his hometown Çorum/İskilip. Immediately after the Battle of Sakarya, he was a teacher. After the proclamation of the Republic, he carried out activities under the roof of institutions such as the Turkish Hearth and Community Houses in order to raise new generations and create a citizen identity, not only in the school environment. He wrote articles and poems about education in the

Başvuru/Submitted: 21/07/2023

Kabul/Accepted: 01/08/2023

magazine Kurtuluş Yolu (Way of Liberation), which he had a great contribution to publish. He struggled against ignorance and obstinacy, defended unity in teaching, and drew attention to the importance of the school and library. With his activities in the community center, he contributed to the history, language and literature of the region. In the early Republican years, as a member of the community an intellectual and a teacher who realized and tried to fulfill the duty imposed on him. The documents, writings and photographs created by him and preserved by his family also made an original contribution to the emergence of this research.

Keywords:

Rifat Rami Arıncı, Education/Training, İskilip, Way of Liberation, Turkish Hearts, Community Centre.

Makale Bilgileri

- Etik Kurul Kararı:** Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası: Katılımı yok.
Mali Destek: Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları: Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Değerlendirme: İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate.
Etik Beyan: sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
Lisans: Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

- Ethics Committee Approval:** It is exempt from the Ethics Committee Approval.
Informed Consent: No participants.
Financial Support: The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest: No conflict of interest.
Copyrights: The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
Assessment: Two external referees / Double blind.
Similarity Screening: Checked – iThenticate.
Ethical Statement: selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
License: Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Yirminci yüzyıl başları, yaşanılacak büyük savaşın öncesi ve sonrası ile sadece dünya için değil Türkiye tarihi bakımından da önemli bir dönemeci işaret eder. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş, Türk modernleşmesinin tarihî arka planındaki birikimin ve Mütareke sonrasında Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde verilen Millî Mücadele'nin eseri olmuştur. On dokuzuncu yüzyılın son yıllarında doğanlar bu tarihin şahidi ve bazıları kahramanları olmuşlardır. Bu kahramanlar cümlesine, tarihin bilinen meşhur şahsiyetlerinin yanında halkın içinden, "sıradan" insanlar da katılırlar. Bu isimlerden birisi de Rifat Rami Arıncı'dır.

Öğretmenlik yolunda girdiği tahsil hayatı Birinci Dünya Savaşı sebebiyle yarım kalmış, seferberlikte Irak cephesinde İngilizlere esir düşmüş ve hayatının üç yılı esarete geçmiş, hürriyetine kavuştuktan sonra Millî Mücadeleye dâhil olmuş ve 1921 yılında başladığı öğretmenlik hayatında Cumhuriyetin kuruluşuna şahitlik etmiştir. Bir millî devlet yapısını ortaya çıkaracak inkılaplar sürecinde, o devlet kültürünü verecek eğitim/öğretim hayatının da bir neferi olmuştur.

Çorum/İskilip'li olan Rifat Rami, istiklal madalyası sahibi olmasının yanında memleketinde Türk Ocağı, Halkevi, Muallimler Birliği gibi Türk inkılabına hizmet eden kurumların aktif mensuplarından. Şairliği onun bir diğer önemli vasfıdır. Şiirlerini kendi imkânlarıyla yayımladığı kitaplarında toplamıştır. Çorum tarihi ve kültürüne dair araştırmalar yapmıştır. Bütün bu özellikleri itibarıyla bir tarih araştırmasının konusu olmayı hak eden bir şahsiyettir.

Bugüne kadar hakkında yapılmış tek akademik araştırma mevcuttur ve bu araştırmada özellikle esaret hayatı ve bu dönemde yazılmış şiirleri incelenmiştir (Arıkan, 2016). Millî Mücadele dönemi Çorumu ile ilgili yapılmış araştırmalarda ismi geçmemektedir (Ertan 2008; Kendircioğlu 2011). Çorum Halkevi'nde Tarih, Dil ve Edebiyat Kolu başkanlığı, İskilipler Muallimler Birliği dergisi Kurtuluş Yolu'nu çıkaranlar ve yazarları arasında bulunması ve bazar olması, bazı tez çalışmalarında ismine temas halinde yer verilmektedir (Tekinsoy, 2013; Açıksöz, 2016; Yıldırım, 2016). Ercan, Çorumlu şairler hakkında hazırladığı eserinde Arıncı'dan söz etmiş ve şiirlerinden örnekler vermiştir (Ercan, 1991, s. 332-340). *Bir Zamanlar Çorum* (Demiryürek & Ozulu, 2017) Rifat Rami isminin geçtiği kitaplar arasındadır. Yukarıda bahsedilen eserlerin yanı sıra ona dair okunabilecekler çok kısa metinlerdir ve akademik hüviyetleri yoktur.

Bu araştırmanın temel kaynakları arasında arşiv belgeleri bulunmaktadır (Emekli Sandığı Arşivi [ESA], Dosya Nu [DN]: VO 522631; Millî Savunma Bakanlığı Arşivi [MSBA], DN: 17745). Konya Karatay Nüfus Müdürlüğünden temin edilen 11.09.2013 tarihli nüfus kayıt örneği ([NKÖ, 11.09.2013]) de burada zikredilmelidir. Kaynaklar arasında asıl kıymeti haiz olan Arıncı'nın kendisine ait evraktır. İki klasör içinde on dosya, Cumhuriyetin onuncu yılında hazırladığı ve *yıllık* mahiyetinde daktilo edilmiş bir metni¹ havi muhtevalı bir diğer dosya ve fotoğraf albümü bu çalışmaya özgünlük

¹ Bu metin 34 sayfadan ibarettir ve literatürde yer almayan önemli bilgileri havidir. Atıflarda 1933 olarak tarihlenecek ve Kaynakçada *Notlar* olarak adlandırılacaktır.

kazandıran tarih malzemesi olmuştur (Rifat Rami Arıncı Özel Arşivi [RRAÖA]).² *Kurtuluş Yolu* dergisi bir diğer önemli kaynaktır.

Daha önce hakkında yapılmış olan araştırmada (Arıkan, 2016) biyografisine dair geniş ve önemli bilgiler verilmiş olması bakımından burada daha ziyade onun öğretmenlik yıllarındaki hizmetleri ve eğitim/öğretime dair yazdıkları öne çıkarılacak ve bir Cumhuriyet öğretmenin portresi çizilmeye çalışılacaktır. Öğretmenlik hayatında hizmetlerini maarif, Türk Ocağı, Halkevi, Muallimler Birliği gibi kurumlarda vermiştir. Bu araştırmaya bir “*aşağıdan tarih*” örneği olarak bakılabilir.

Kısa Hayat Hikâyesi

Nüfus kaydına göre Rifat Rami 1898 yılında İskilip doğumludur. Ancak cephede yazdığı ve 29 Eylül 1917/29-9-333 tarihli *Mezar Taşında* başlıklı şiirindeki “*Yirmi bir yıl süren şu ömrü pür iğbirarımında*” şeklindeki mısra onun iki yaş daha büyük, 1896 doğumlu olduğunu göstermektedir (Arıncı, 1933, s. 9).

Önce *Şeceremiz, Hangi Çağlıyım* ve *Kütük* adlı şiirlerinde (Arıncı, 1970, s. 4, 8, 20) şeceresine dair önemli bilgiler vermektedir. Mesela “*Büyükbabam olur Ebu Bekir Nabi./Pederimiz olur oğlu Mehmet Tahir./Soyumuz Selçuklu bir Türk Beye tâbi./Şeceremiz böyle tarih ile zâhir.*” bunlardan biridir. *Aile Tahir Efendi Oğulları* (Arıncı, 1992, s. V) ve *Türksoylular* (Bardakçı, 07 Temmuz 2014) lakaplarıyla bilinmektedir. Babası Mehmet Tahir Efendi ve annesi Hanife Hanım’dır. Ailenin ilk çocuğudur. Ahmet Şevket ve Pakize isimlerinde iki kardeşi olmuştur (KNM, NKÖ, 11.09.2013). Nüfus kaydına göre onun ismi Halil Rifat’tır.³ Kendi ifadesine göre bu isim Sivas valisi Halil Rifat Paşa’ya izafeten verilmiştir (RRAÖA, II/1). Şiirlerinde *Adsız Ozan, Rifat Kurdoğlu* ve *Yüce Tan* gibi mahlaslar da kullanmıştır.

İlk tahsilini İskilip’te yapan Rifat Rami, daha sonra Ankara Darümuallimin Mektebine kaydolmuştur. Dördüncü sınıf talebesi iken 28 Temmuz 1916 tarihinde ihtiyat zabıt vekili olarak askere alınmış ve eğitim sürecinin ardından 22 Ocak 1917’de Irak cephesine gönderilmiştir. 29 Eylül 1917’de Remadiye’de İngilizlere esir düşmüş, Hindistan Bellari esir kampından ancak 29 Nisan 1920 tarihinde İstanbul’a dönebilmıştır (MSBA, DN: 17745). Mayıs ayında memleketi İskilip’e gelmiş ve Millî Mücadele’ye dâhil olmuştur.

Sakarya zaferinin hemen sonrasında 18 Eylül 1921’de başlayan, Çorum ve İskilip’te geçen öğretmenlik hayatı 16 Şubat 1937’de nihayete ermiştir. Sonraki memuriyeti Ankara’da İktisat ve Ticaret Bakanlıklarında geçmiş, 1 Ağustos 1948 tarihinde emekliye ayrılmıştır (ESA, DN: MO 082003). Emeklilik yıllarını Ankara’da yaşamış, 13

² Arıncı ailesinden gelini Ülkü Arıncı Hanımefendi araştırmalarımız sırasında 2013 yılında Ankara’da ikametgâhında yaptığımız görüşmede bu evrakı ve Rifat Rami Arıncı’nın yayımlanmış eserlerini tarafıma faydalanmak üzere vermiş, araştırmanın bitiminde de hediye etmişlerdir. Kendilerine ve ayrıca aileden Mehmet Arıncı ile Serdar Arıncı Beylere müteşekkirim. Yayımlanmamış şiirlerin ve Çorum/İskilip tarihine ait kıymetli bilgileri muhtevi notların bulunduğu bu evrak tarafımdan muhafaza edilmektedir. Bu evraka yapılacak atıflarda ilk rakam klasörü ikinci rakam ise dosyayı işaret etmektedir.

³ Kendisinin daha çok kullandığı ismin Rifat Rami olması sebebiyle araştırmada bu isme itibar edilmiştir.

Kasım 1972 tarihinde hastanede vefat etmiş ve Yenimahalle Kabristanına defnedilmiştir (ESA, DN: MO 082003).

Onun hayatına dair ilgi çekici hususlardan birisi de İkinci Dünya Savaşı yıllarında yeniden silahaltına alınması, 19 Şubat 1942-14 Ağustos 1943 tarihleri arasında piyade asteğmen olarak 3. Kolordu emrinde görev yapmasıdır (MSBA, DN: 17745).

Millî Mücadele’de

Esaretten dönem Rifat Rami Türk milletinin anavatanında vereceği istiklal mücadelesinin, Millî Mücadele’nin içinde kendisini bulmuştur. Esir kamplarında (Taşkiran, 2001, s.58-176; Akkor, 2006, s.43-123) Mondros Mütarekesi sonrası gelişmeleri dikkatle takip eden Türk esirleri, bu mücadeleye katkı sağlayamadıkları için üzölmektedirler (İdris Sabih, 1919a, s. 1). Rifat Rami gibi İngilizlerin elinde esir bulunan İdris Sabih’in kampta çıkardıkları gazetede bir yazısının başlığı “*Mustafa Kemal Paşa Anadolu’da Ne Yapıyor?*” olmuştur (1919b, s. 1; 1919c, s. 1).

Esaretten memleketine döndüğü 1920 yılının mart ayı sonlarında İstanbul Selimiye açıklarında Ekma Vapuru içinde beklerken yazdığı şiirde Rifat Rami istikbalin sahibi Türkİtilaf çocuklarına söylediği *Ninni’de* duygularını ifade eder: “*Kalbim kurudu; beynime taşı kanım/ Düşman elinde inledikçe vatanım/ Dilerim senden göz bebeğim, aslanım/ Büyü de Mustafa Kemalim ol; ninni!*” (Arıncı, 1934, s. 67). İstanbul hükümeti tarafından terfi ile orduya katılma teklifini reddeder ve 6 Mayıs 1920 tarihinde bir Rus yük gemisi ile Anadolu’ya kaçar (Arıncı, 1970, s. 21; RRAÖA, II/4). Memleketi İskilip’e gelince 31 Mayıs 1920’de Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine girer (RRAÖA, II/4) ve cemiyetin aktif üyelerinden birisi olur.

Rifat Rami yayımlanmayan ve evrakı arasında bulunan *Minnetsizlik* adlı şiirin altına düştüğü notta, “cemiyetin bölgedeki isyanları bastırmak için yaptığı faaliyetlere işaret emekte ve “*Bu çalışmalarımıza ait belgelerin ve kayıt defterlerinin asılları hususi kütüphanemizdeki dosyalarındadır.*” (RRAÖA, II/4) demektedir⁴ ve Cumhuriyetin onuncu yılı için İskilip’e dair notlarını hazırlarken kurumların evrakından/belgelerden istifade ettiğini söylemektedir. Bu sebeple onun memleketinde cemiyetin faaliyetlerine dair anlattıkları değerlidir. Onun tavsifine göre cemiyet “*Sevr Muahedesi milletin mukadderatı aleyhine imza olunurken memlekette için için inleyen millî iman gazinin anadoluya ayak basmasile alevlendi. Bu alev bir müddet için için yandı, yandı, yandı... bir gün geldi allahıma dayandı ve derhal bir ülkü oldu, bu ülkünün şahsiyetini tebellür ettiren müdafaaı hukuk cemiyeti idi.*” (Arıncı, 1933, s. 2)⁵ Cemiyetin kurucusu Mehmet Necmettin Bey’dir ve Cumhuriyet Meydanı civarındaki Hacı Katipoğulları’na ait binanın üst katında üç odalı ve bir salonlu mekânda 14 Ocak 1920 tarihinde faaliyete geçmiştir. Kendisi de bir müddet sonra esaretten dönmüştür.

İnebolu’da askerlik şubesi reisi ve kaymakam vekili Binbaşı İsmail Hakkı Bey’in isteği üzerine İngilizlerin Hindistan ve İstanbul’daki kapitalist ve emperyalist

⁴ Tarafımıza intikal eden bu evrak içinde bahsedilen belgeler ve kayıt defterleri maalesef mevcut değildir. Bölgenin Millî Mücadele tarihine dair yapılan mahdut sayıdaki çalışmalarda da böyle bir tarih malzemesi kullanılmamıştır.

⁵ Metin özgün hali ile verilmiş, imlasına müdahale edilmemiştir.

siyasetleri hakkında birkaç konferans vermiştir. Gençler Mahfilinde verilen konferanslar sırasında Kaymakam Bey hatırat notlarını da tetkik etmiştir (Arıncı, 1933, s. 26). Onun kaydettiğine göre İskilip'te cemiyetin ilk yöneticileri Reis Dava Vekili Mehmet Necmi Bey, Kâtip Topçu oğlu Ali Bey, Aza Vezir Ağaoğlu Dava Vekili Tahir Bey'dir. Daha sonra kâtiplik vazifesini deruhte ettiği cemiyette verdiği konferans mevzuları şunlardır:

Türk Milleti Nereye gidiyor?, Sevr Muahedesi ve Kapitalistler, İstanbul'da Saray ve Babiali'nin Vaziyeti ve İşgal Kıtaatı, Mustafa Kemal Paşa ve Anadolu İhtilali Ne Demektir, Büyük Millet Meclisi Hükümeti Türk Milleti Cihan ve Tarih Huzurunda İmtihan Veriyor, Demokrasi İdare ve Vazife Karşısında Türk Milleti, Ya İstiklal Ya Ölüm olmuştur (1933, s. 27).

Kendisinin henüz yönetime katılmadığı İskilip Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 14 Ocak 1920 tarihinde, İstanbul'daki işgal şartları ve başkent geleceği ile ilgili İngiliz düşünceleri protesto etmek maksadı ile İtilaf Devletleri'nin başkentteki temsilcilerine telgraf çekmiş, köylere irşat heyetleri gönderilmiş, bölgede Tokat ve Zile isyancılarına karşı mücadele edilmiş ve bunun için milis, asayiş temin için polis teşkilatları oluşturulmuştur. Millî Mücadeleyi destekleyen gazeteler getirilmiş ve okunması sağlanmıştır. Halkın yardımları ile cemiyetin giderleri karşılanmıştır (1933, s. 28-29).⁶ 30 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Kuva-yı Milliye'ye destek veren Müftü İsmail Hakkı, Belediye Reisi Ali ve Müdafaa-i Milliye (Hukuk) Reisi Necmeddin ve azalar Mustafa, Şükrü, Tahir, Sabri imzaları ile bir telgraf daha göndermiştir (Selvi & Cırık, 2020, s. 134). Yöneticileri arasına girdiği cemiyetin de imzasının bulunduğu Sakarya Savaşı günlerinde çekilen bir başka telgrafta da "*Dini ve millî mukaddesatımızı imhaya kalkışan zalim, hunhar düşmana hak ettiği ceza verilmelidir. Misak-ı Millinin teminine kadar milli cihada devam farzdır. Ya ölüm ya istiklal başka türlü selamet çaresi olmadığını millet her türlü fedakârlığı yapmaya amadedir. Vazifesini hakkıyla bilen kahraman kumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, mesai arkadaşlarına ve mukaddes askerlerine selam ve saygılarımızın arzını rica ederiz.*" ifadeleri yer almaktadır (Selvi & Cırık, 2020, s. 137). Bu cihadın mücahitlerinden birisi de kendisidir.

Rifat Rami silahaltına alınmış bir asker olmamasına rağmen –ki bunun sebepleri vardır- Millî Mücadele döneminde yaptığı faaliyetler ve bu mücadeleye katkıları sebebiyle 5 Ağustos 1969 tarih 89105 sayılı belge ile kırmızı şeritli istiklal madalyasına layık görülmüştür (ESA, DN: Vo 522631; Mehmet Arıncı Özel Arşivi. İstiklal Madalyası Berati)

Öğretmen Rifat Rami

Birbirini takip eden uzun savaş yılları –Trablusgarp, Balkan, Birinci Dünya Savaşı, Millî Mücadele- ve özellikle Çanakkale'de Türk milletinin tahsilli genç neslinin önemli kısmını kaybetmesine sebep olmuştur (Sabah, 2017). Millî Mücadele sırasında ve sonrasında esareten dönen tahsilleri yarıda kalmış gençlerin bir kısmı askere

⁶ Rifat Rami Arıncı'nın 1933'te hazırladığı *Notlar*'daki bilgilerin tamamının ve diğer tarih malzemesinin kullanımıyla, İskilip Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne dair müstakil bir çalışma yapılabilir.

alınmışlar bir kısmı da mücadelesine aynı zamanda maarif ordusunda devam etmiştir. Rami de bunlardan birisidir.

Eğitim/öğretime verdiği önem sebebiyle Millî Mücadele'nin zor zamanlarında, işgal ve savaş vasatında Mustafa Kemal Paşa'nın 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da Maarif Kongresi'ni toplamış olması; millî bir maarif programına sahip olma amacına matuftur. Burada geri kalmışlığın sebebi millî bir maarife sahip olmamak, hurafeler, Şarktan ve Garptan gelen tesirler gibi sebeplere bağlanıyordu. Millî seciyemiz ve tarihî özelliklerimize uygun bir kültür oluşturulmalıydı. Millî fikirler genç nesle öğretilmeliydi ve kurtuluşun öncüleri öğretmenler olacaktı (Akyüz, 1985, s. 302-303).

Rifat Rami'nin öğretmenlik günleri ve yukarıda bahsedilen vazifeyi üstlenerek yola çıkması Maarif Kongresi ve Sakarya Savaşı zaferinin hemen sonrasındır. Sicil dosyasındaki bilgilere göre göreve başlangıç tarihi 18 Eylül 1921'dir (ESA, DN: 082003). Harp yıllarında ihtiyat zabitlerine duyulan ihtiyacın artması; onların istikbal kaygısını giderici ve gayretlerini artırıcı bazı tedbirlerin alınmasına vesile olmuştur. Bu cümleden olarak; harpte yaralanıp emekliye sevk edilen ya da yaşları genç olan zabıt ve ihtiyat zabitlerinin ilkokul öğretmenliklerine tayin edilecekleri sözünün Maarif Vekâletinin 8 Nisan 333/1917 tarih ve 605/226836 tarihli kararı ile verilmesi (BOA. MF. MKT., 1255. 33. 1), onun 1921'de mesleğe intisabının sebebi olarak görünmektedir. Çorum ve ilçelerinde geçen öğretmenlik yıllarında görev yaptığı okullar, üstlendiği vazifeler ve tarihleri sırasıyla şöyledir:

İskilip Marifet İlk Mektebi Öğretmeni (18 Eylül 1921- 31 Ağustos 1923)

İskilip Nümûne-i Edebiyat Mektebi Baş Öğretmeni, Öğretmen Vekili (1 Eylül 1923-3 Ekim 1923)

Çorum Orta Mektebi İlk Kısım Öğretmeni (6 Ekim 1923-26 Ekim 1924)

İskilip Azm-i Millî Mektebi Baş Öğretmeni (27 Ekim 1924-13 Ekim 1928)

Sungurlu Sunguroğlu Mektebi Öğretmeni ve Kültür İşyari (14 Ekim 1928-14 Eylül 1933)

Çorum Tanyeri Okulu Öğretmeni (16 Eylül 1933-16 Şubat 1937)⁷

1921-1937 yılları arasında öğretmenlik vazifesini yaparken o Maarif Kongresi ile öğretmene yüklenen misyonu sadece mektepte, dershanede değil; İskilip Türk Ocağı, İskilip Muallimler Birliği ve burada çıkarılan *Kurtuluş Yolu* dergisindeki idareciliği ve yazar/başyazar kimliği, Çorum Halkevi bünyesindeki çalışmaları ile de yerine getirmiştir.

İskilip Muallimler Birliğinde

Muallimler Birliği bir öğretmen örgütlenmesidir ve bu konuda ilk faaliyetler İkinci Meşrutiyetten sonra görülmektedir (Akyüz, 1985, s. 267). Rifat Rami'nin öğretmen olduğu yıl yani Millî Mücadele günlerinde Ankara'da 7 Mayıs 1921'de Nafi Atuf (Kansu) başkanlığında kurulan *Türkiye Muallime ve Muallim Dernekleri Birliği* bu yoldaki en önemli ve geniş kapsamlı kurum olmuştur (Pustu, 2017, s. 57-58). İskilip

⁷ Sicil dosyasındaki Hizmet Cetvelinden çıkarılan bu bilgilerde Rumî tarihler Miladî olarak gösterilmiştir.

Muallimler Birliği de Cumhuriyetin ilanından sonra taşrada görülen ve önemli faaliyetler gösteren kurumlardan birisidir. En dikkat çeken tarafı *Kurtuluş Yolu* ismiyle yayımladığı dergi kabul edilmelidir. Hem Birliğin hem de derginin yükünü omuzlayan en önemli isimlerden birisi de odur. *Notlar*'ında verdiği önemli bilgilerden bazıları henüz literatürde yer almamaktadır.

“Bir mesleğin olgunlaşıp şahsiyetinin günden güne mevki bulabilmesi meslekî bir teşkilata sahip olmasıyla mümkündür.” diyen Rifat Rami Arıncı, (1933, s. 29) bu fikri kuvveden fiile geçirenlerin de öğretmenler olduğunu söylemektedir. Onun verdiği kıymetli bilgilere göre İskilip Muallimler Birliğini kuracak heyetin seçildiği tarih 25 Kasım 1925'tir. Heyetin reisi Kaymakam Baha Bey'dir. Bu heyette kâtiplik görevini kendisi üstlenmiştir. Veznedar ve üyelerin hepsi kazada görev yapan öğretmenlerdir. Arkadaşları Asım Nida, Ömer Azmi, Vehbi, İsmail Hakkı, Osman, Niyazi ve Necati Beyler ile Münire ve Şerife Hanımların gayretleriyle İskilip halkının eğitim ve kültür hayatının hizmetkârı olmuşlardır. Birliğin önemli faaliyetleri onun notlarında şöyle verilmiştir:

“1- Muallimler arasındaki tesanüt ve mesleki ahenk ve disiplini takviye etmiştir.

2- Muallimlerin, memleket gençlerinin meslekî kabiliyetlerini yükseltmek ve seciyelerini beslemek için Muallimler Birliği Kütüphanesini açmıştır.

3- Halkın tenvir ve irşadı için her ay bir konferans vermiştir.

4- Halkın tenvir ve irşadı için her ay bir müsamere vermiştir.

5- Her Çarşamba gecesini bir konser vermiştir.

6- Okuyup yazma bilmeyenler için Azmi Millî Mektebinde erkeklere halk dershaneleri açmıştır.

7- Memleket gençliğinin ve Muallimler Birliğinin neşir ve efkârı olmak üzere on beş günlük *Kurtuluş Yolu* mecmuasını çıkarmıştır.

8- Muallimlerin ve kaza iktisadiyatının istikametini korumak ve beslemek için Muallimler Birliği Yardım Sandığını tesis etmiştir.

9- İskilip Halk Kütüphanesinin tesisine delalet etmiştir.” (Arıncı, 1933, s. 29-30).

Muallimler Birliğinde sergilenen müsamerelerden *Şeyh Sait, Tayyare ve Eski ve Yeni Mektep* ona aittir. Konferansları arasında *Türkçülük, Sinema ve Medeniyete Hizmeti, İskilip Yolları ve Ses Veren Kızıl Irmak* bulunmaktadır (Arıncı, 1933, s. 30). Konferanslarının muhteva ve şümülü hakkında bir fikir vermesi bakımından *Kurtuluş Yolu*'ndaki şu açıklamalar önemlidir: Rifat Rami Bey konferanslarını genellikle Türkçülük bahsinde verecektir. Bu bahsi anlayabilmek için gençlerin; ümmet birliği ve ortaçağdaki vaziyeti, millet birliği, milletin ilmî ve siyasî mahiyeti, Avrupa'da millet duygusu, Rusya'da Türkçülük ve gençlik cereyanı, Türkiye'de ilk Türk gençlik cereyanı, umumî harbin Türk gençliği üzerindeki tesirleri, Pan-Türkizm ve Pan-Turanizm mefkûrelerinin mahiyeti, harsını muhafaza eden ve utanan Turanlılar, kadim Türklerin dinleri, Türklerin üç medeniyeti, Türkçülüğün içtimaî ve siyasî geleceği, Türkçülüğün hedefi, hedefe muvasalat yılları ve sonrasını bilmeleri gerekmektedir. O, bu on beş ana konu

üzerinde durmuş, ilmî Türkçülüğü bir bütün halinde izah etmiştir (Kurtuluş Yolu [KY], 31 Kânunusani 927, s. 270).

Rifat Rami Muallimler Birliğinin en büyük hizmeti olarak İskilip dışında orta ve yüksek tahsilde bulunan gençlere yapılan maddeten/nakdî ve manen yardımları kabul etmektedir. Liste halinde verilen bu yardımlar daha ziyade giyecek, kitap ve kırtasiyedir. Ağustos 1926'da bazı anlaşmazlıklar sebebiyle yönetimden ayrılmış (KY, 31 Ağustos 926, s. 155) ve kısa bir süre sonra dönerek yönetici vasfıyla hizmetine devam etmiştir (KY, 31 Kânunuevvel 926, s. 255-256).

İlmî, edebî ve siyasî yönleriyle teşekkül etmiş Türkçülük hareketinin en önemli kurumu Türk Ocağıdır. 1912 yılından itibaren Türk milliyetçiliğinin gelişimi ve Türkçe'nin sadeleşmesine hizmet eden ocağı (Sarınay, 2004, Böl. 3, 5) İskilip'te açanlar da aynı kadrodur. 11 Şubat 1927'de faaliyetine başlayan İskilip Türk Ocağı'nda (Katipoğlu, 1927a, s. 1) öğretmenler ve gençler, tahsil imkânı bulamayan saf ve temiz İskilip halkına millî gaye ve maksadı anlatacaklardır. Bu vazifeyi bir vatan borcu olarak görmüşlerdir. Rifat Rami ve arkadaşlarının nazarında Ocak "*Türkün millî haslet ve faziletinden doğan, gurur ve benliğini yücelten, millî camiayı tarihindeki azametiyle mütenasip bir tarzda hal ve istikbalini temin ve muhafaza eden, ilahi ateşinden nur şuleleri fıskıran bir mihraktır.*" (Katipoğlu, 1927b, s. 1). Çıkardıkları dergide yer alan bu satırlar, Birlik ve Ocağın aynı gayeye hizmet eden iki kurum olduğunu göstermektedir.

Kurtuluş Yolu Türk'ün Yoludur

Bu başlık Rifat Rami ve arkadaşlarının Muallimler Birliği yayını olarak çıkardıkları derginin tam adıdır. *Kurtuluş Yolu* adını daha küçük punto ile *Türk'ün Yoludur* ibaresinin tamamlaması bu kadronun zihin ve düşünce dünyasını ortaya koymasından önemlidir. İkinci Meşrutiyet sonrası mekteplerinde yetişen bu gençler kuvvetli bir milliyetçilik ve Türklük şuuruna sahiptir. Öğretmen olarak kendilerine koydukları hedefi ve azimkâr ruhlarının ifadesini şu satırlarda bulmak mümkündür:

"Cehalet ve taassup, hurafeye ve efsaneye karşı inkılâp, teceddüt ve medeniyet namına açtığı mücadelede, şimdiye kadar daima zafere kavuşan, hak ve hakikati örten kirli perdeleri yırtarak muhit ve memleketi aydınlatan gençlik, şu doğan güneşle daha yüksek bir şevk ve heyecan daha yılmaz bir azim ve metanet kaynağında durmak ve dinlenmeksizin çalışmak zaruretinde bulunduğu müdriktir. İki senelik parlak hayatında şahsi ve ferdi fedakârlıklarla halka müsamereler, konferanslar ve konserler vermek; yetim ve fakir mektep çocuklarına elbise ve levazım-ı dersiye temin etmek gibi rehâkâr hizmet ve faaliyetlerine, çıkardığı mecmuayla halk arasına girerek daha şumullü ve daha vâsi mikyasta devam edecektir. En büyük gayesi, Türk illerinde artık cehalete yer ve söz vermemektir. Bu aşkla hiç kimseden zerre kadar menfaat beklemeyerek dupduru bir samimiyet içinde böylece büyük kurtarıcımız sevgili Gazi Paşamızın bize açtığı ve gösterdiği kurtuluş yolunda ve farz-ı mahal çıkacak bütün engelleri parçalayarak, sert ve geniş adımlarla yürüyecek; refah, irfan ve saadet kaynayan kurtuluş yurduna en evvel koşacak ve kavuşacaktır.

Hissiyata ve hiçbir tesire kapılmaksızın, mukaddes Cumhuriyet gibi müstekar ve açık bir çığırda milletine ilim ve mefkûre borcunu ödemek, fen ve medeniyet ışığını parlatmak aşkıyla tutuşan samimi kalplerden, dertleri şifa gören, yaraları oğulan öksüz

göklerden bizi 'Kurtuluş Yolu'nda yürüten, bize bugünleri yarat sana ey ulu Gazi! Yüz bin minnet ve şükran." (KY, 1 Nisan 926, s. 1-2).

Yolumuz ve Yerimiz başlığı altında ifade edilen yukarıdaki düşünceler Rifat Rami ve yoldaşlarını, ülküdaşlarını tanımak için yeterli görünmektedir. Yol ve hedef gösteren Gazi Paşa'dır ve bütün yazıları bir değerlendirmeye tabi tutulduğu zaman o bu yolun takipçisi olmuştur.

1 Nisan 1926 ve 1 Haziran 1928 tarihleri arasında yayımlanan *Kurtuluş Yolu*'nun yönetim yeri İskilip Muallimler Birliğidir ve derginin mesul müdürlüklerini sırasıyla Ziraat Memuru Cemal, Doktor Faik ve Azm-i Millî Mektebi öğretmenlerinden Hakkı Safvet Beyler yapmışlardır. 36. sayısı yayımlanmadığı için, son sayı üzerinde 42 rakamı görülmesine rağmen dergi 41 sayı çıkmıştır. İlk 24 sayısı Çankırı, sonraki sayılar Çorum Vilayet matbaalarında basılmıştır. 25. sayıya kadar İskilip Muallimler Birliği adına yayımlanan derginin bundan sonraki sayıları *İskilip Geçliği* adına çıkarılmıştır. Nüshalar 16 sayfa olarak yayımlanmıştır (Ozulu, 2012, s. 348; Yıldırım, 2012, s. 9-10).

Rifat Rami'nin dergide yer alan yazı ve şiirlerinin tamamı incelendiği vakit *Yolumuz ve Yerimiz* başlığı altında çizilen çerçeve ve o düşünce dünyasının içinde yer aldığı, bunun mahsulü olduğu görülecektir. Yazılarının başlıkları sırasıyla "*Türk'ün İctimaî Yaraları, Araz ve Tedavisi, İlk Tedrisat Hakkında Düşüncelerim, Terbiye Âlemi-Terbiyede Nefis Sanatların Vazifesi I-IV, Milliyet, Artık İskilip'e Bir Kütüphane Binası Yapılmalıdır, Gençlikte Alâka Kabiliyeti, Mektep Binası Derdi, Terbiyede Vahdet ve İdeal, İnkılap Maarifinden-Doldurulan Boşluk, Bir Mektep Açmak Bir Hapishane Kapamaktır*" şeklindedir (Tam künyeleri için bak. Arıkan, 2016, dipn. 43). Şiirleri derginin 5, 8, 18, 19, 22, 23, 38, 39. sayılarında "*Artık Kalk, Kalk Davran, Muallim Oğuz Doğan Zindanda, Sevda, Gökten Feryat, Misak-ı Millî Marşı, Üç Zafer, Biz Kimiz, Öğüt*" başlıklarıyla çıkmıştır (Tam künyeleri için bk. Arıkan, 2016, dipn. 44).⁸

Asım Nida ve Rifat Rami Azm-i Millî Mektebinde mesai ve ideal arkadaşıdır. Rifat Rami Başöğretmen Asım Nida ise öğretmendir. Her iki arkadaş *Kurtuluş Yolu*'nu ayakta tutan isimlerdir. Asım Nida'nın 1927'de Ankara Hukuk Mektebi'ni kazanarak İskilip'ten ayrılması ve Rifat Rami'nin uzun süreli bir tedavi için Çorum'a gitmesi 1 Haziran 1928'de yayımlanan son sayı ile derginin yayın hayatına son vermesinin sebebi olmuştur. Yayın hayatı müddetince her iki isim derginin başyazarlık vazifesini de üstlenmişlerdir.

Çorum Halkevi'nde

Türkiye'nin çok partili hayata geçiş yolunda 1930 yılında yaşadığı Serbest Cumhuriyet Fırkası tecrübesi ve partinin kapanması sonrasında Atatürk'ün çıktığı uzun süreli yurt seyahatindeki izlenimler ve 1931 Cumhuriyet Halk Fırkası kongresinde alınan kararlar icabı Türk Ocakları kapatılmıştır ve yerini halkevlerine bırakmıştır (Çavdar, 1983, s. 879-880). 19 Şubat 1932'de 14 ilde açılan genel gayesi Türk inkılabına hizmet; Cumhuriyet Türkiye'sinin ihtiyacı olan insanı yetiştirmektir ve millî devletin dayanacağı en büyük temel olacak Türkiye halkını sınıfsız, imtiyazsız kaynaşmış bir kitle haline getirmek, kısacası yeni bir Türk kimliği ve ideal insanı

⁸ Araştırmada kullanılan şiirlerine Kaynakçada Makaleler başlığı altında yer verilmiştir.

oluşturmaktır.⁹ CHP'nin programı haline gelen altı ilkenin hayata geçmesini temin etmektir. Halkevlerini bünyesinde yer alan dokuz kol, çalışmaları ile bu hedefe yürüyecektir.

Rifat Rami'nin öğretmenlik yaptığı yıllarda ülkesine hizmet ettiği kurumlardan birisi de Çorum Halkevidir. Halkevlerinin birinci kuruluş yıldönümünde 1933'te açılan Çorum Halkevinin (Tekinsoy, 2013, s. 67) Tarih, Dil ve Edebiyat kolu başkanlığını üstlenmiş ve 1933-1936 yılları arasında çok verimli çalışmalar yapmıştır. 1931'de kurulan Türk Tarihi Tetkik ve 1932'de açılan Türk Dili Tetkik Cemiyetlerinin yürüttüğü faaliyetlerin; oluşan/tartışılan Türk Tarih tezi ve Türk dili çalışmalarının taşradaki temsilcileri halkevleri ve onların özellikle tarih, dil ve edebiyat kolları olmuştur. Çorum Halkevi hakkında Tekinsoy'un çalışması (2013) kıymetli bilgiler vermektedir ve burada Rifat Rami adına, çalışmaları dolayısıyla sıkça rastlanılmaktadır (s. 77, 91-93, 100, 122, 125-126). Onun özel arşivinde yer alan dosyalar ve *Notlar'*ında yer alan bilgiler ve fotoğraflar da kıymetlidir.

*Notlar'*ında o "Bir ferдин oturduğu evin, tarla, bağ ve bahçelerin tasarruf yani tapu kaydına ve mensup olduğu aile efradının nüfus siciline sahip olması nasıl lazım ise, bir cemiyetin, bir milletin de üzerinde oturduğu ülkenin tasarruf vesaiği yani tapu kaydına ve mensup olduğu milletin de nüfus vesaikine sahip olması lazımdır. İşte bir cemiyetin, ülkesinin tapu ve milletin nüfus vesikası millî tarihidir. Ne yazık ki şimdiye kadar bizim millî bir tarihimiz yoktu." demektedir (Arıncı, 1933, s. 10) Bu tespit ışığında yapılacak araştırmalar, çalışmalar ile şu sorulara cevap verilebilecektir: Biz kimiz, tarih sahnesine nasıl ve ne zaman çıktık, nerelerde yaşadık ve ne gibi devirler geçirdik? Bugün üzerinde oturduğumuz ve kaybettiğimiz toprakların asıl ve hakiki sahipleri kimlerdir? Bu topraklardan kimler geldi, kimler geçti? Üç büyük medeniyetin asıl menşei neresidir? İlk medeniyet nerede ve nasıl kuruldu? 20. asır, medeniyetini nasıl meydana getirdi? Bizim Garp medeniyet zümresinden olmamız gerekirken niçin dışında kaldık? Garplılar 300 senedir bize niçin musallat oldular? Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin kuruluşu ile artık bu sorulara cevap vermek için araştırmalar yapılmaktadır ve "...toprak altından altın zerrelere çıkarır gibi toprağa gömülmüş on bin yıllık Türk medeniyetini zerre zerre meydana çıkararak bütün cihanın gözleri önüne hayret verecek mevcudiyeti ile sunuyor." Kendimizi unuttuk ama binlerce yıllık tarihimizi yine kendimiz öğreneceğiz. "Tarih bir tekerrürdür derler. İşte millî tarihimizin biz de cihanşümül bir tekerrürünün başlangıcında bulunuyoruz." (1933, s. 10).

⁹ Konya Halkevinin kurucu başkanı ve Rifat Rami'nin meslektaşı Nahit Cemal (Tokar) vazifesini "kudsî bir ihtilalin doğurduğu büyük inkılâbımızın vicdanlara inmesi ve gönüllerde kökleşmesi" için "Asrî bir millet yaparken kuvvetlerimizi tevzin edecek, herkesi ve her şeyi yerli yerinde kollayacak hüllâsa bu şerefli ve necip işi başarabilecek, sistemli bir çalışmayı tanzim edecek halk evleridir." şeklinde tespit ediyordu. Konya Halkevi dergisi *Konya'da*, kurumun amaçlarını ortaya koymasından, iyi bir halkevinin/halkevlinin vasıfları arasında; "Türk milletini sevmek, halk mefhumuna inanmak, zor karşısında dayanmak, yaratıcı ve yapıcı olmak, kendini aşağı görmemek, cemiyet içinde faydalı olmak, hak yolunda mesuliyetten korkmamak, riyayı ezmek, yalan söylememek, dedikodu yapmamak, programlı çalışmak, işi oluruna bırakmamak, akıl ve muhakemeyi daima elde tutmak, tenkide tahammül etmek, iyi yürek, sağlam karakter, müspet görüş, üstün irade sahibi olmak" vb. hususlar gösterilmektedir (Arıncı, 2012, s. 169-170).

Rifat Rami'nin yukarıda sorduğu sorular ve yaptığı tespit, Türk Tarih Tezinin ortaya çıkış sebeplerini ve gayesini ifade etmektedir. O bu yolda Çorum'da Alacahöyük ve Boğazköy'de yapılan çalışmalara katılmış, Hatti/Hitit güneş kurslarının topraktan çıkarılış anının şahitlerinden olmuş ve bu anın fotoğrafını arşivinde muhafaza etmiştir (RRAÖA, Fotoğraf Albümü- Ek 6). Müzelerdeki Çorum'a ait eserlerin envanterini çıkarmış, tarihî yer ve yapıların fotoğraflanarak arşivlenmesini temin etmiştir.

İskilip'in yetiştirdiği tarihî şahsiyetler Ebussuud Efendi ve Şeyh Muhiddin Yavsî hakkındaki araştırmaları Halkevi dergisi *Çorumlu*'da yayımlanmıştır (Çorumlu, 1 Mart 1940-1 Haziran 1940, s. 615, 633, 665, 695; 1 Kânunusani 1940, s. 535).

Türk dilinin sadeleşmesi ve gelişmesi meselesi onu düşüncesinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Türk Dili Tetkik Cemiyetinin dil sahasında yaptığı çalışmalara memleketinden katkı sağlamaya çalışmıştır. Onu göre, zaman içinde Türk diline giren yabancı kelimeler ve kaideler milletin cephesini atalarının yönünden çevirmiştir.

“Yeni dil inkılabı ile dokuz bin sene evvel şu günkü garp medeniyetinin esasını kuran ve kendi vesayitile bu medeniyeti akınlar halinde dünyanın her köşesine yayan milletimizin ruhundaki ve dimağındaki incelikler birer birer meydana çıkmağa başladı. Öz Türk kelimelerini ve gramerini yoğurup kendine, millî medeniyetine mal eden ecnebilerin dillerindeki bayağılık ve kabiliyetsizlik meydana ve nihayet 30-40 sene sonra Türk dil ve edebiyatının ve harsının ne derece yüksek olduğu bütün dünyaca teslim olunacaktır. İşte o zamanı görmeye muvaffak olacaklar şu satırları hatırladıkları zaman isabet derecesini takdir buyuracaklardır. Yalnız şimdilik görünen dağın uzağı olmaz demekle iktifa edeceğiz” (Arıncı, 1933, s. 9-10).

Bu satırlar, dil çalışmalarının ilk yıllarındaki *romantik* duruş ve düşünüşün bir tezahürüdür.

Rifat Rami'nin halkevinde verdiği konferansların başlıkları, kurumun amaçları ve onun gayesini işaret etmesi bakımından mühimdir. 1935 yılında verdiği konferanslardan bazıları *Hava Tehlikesi, İstiklal Savaşı, Dil İnkılabı, Halk Kürsüsünde, İktisat Hakkında* başlıklarını taşımaktadır. Halkevi yıllarında memleketinin şairlerine dair yaptığı araştırmalardan bazılarını Çorum gazetesinde yayımlamıştır. Onun faaliyetleri cümlesinden Mayıs 1936'da halkevi salonunda yapılan Çorum Şairleri Töreninde 81 şair kısaca tanıtılmış ve eserlerinden örnekler okunmuştur (Tekinsoy, 2013, s. 125). Onun Çorumlu şairlere dair yaptığı ve kitap haline getirmeye çalıştığı araştırması oğlu Kaplan Arıncı tarafından 1992'de tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır (Arıncı, 1992).

Rifat Rami Düşüncesinde Cemiyet ve Gençliğin Eğitimi

Cemiyet ve gençliğin eğitiminde öğretmenin omuzlarındaki yük ağırdır ve bu yükün kaldırılabilmesi için heyecan gerekmektedir. Bunun için Rifat Rami meslektaşlarını gayrete getirmek için çabalar. *Artık Kalk* ve *Kalk Davran* şiirlerinin isimleri bile bu azmin, heyecanın ifadesidir ve bu iki şiir Türkiye Muallimler Birliğine hitaben yazılmıştır. Onun çağrısı ülkenin bütün öğretmenlerinedir ve onları bir seferberliğe çağırılmaktadır: *“Niçin, böyle yoldaşlarım sakın, sessiz ve cansız?! Neden, daha*

feyz ordusu seferinden eser yok?! Niçin, böyle muallimler cehle karşı heyecansız?! Neden, daha millî irfan âleminde sefer yok?'. Millet için mukaddes bir sefer vardır ve bu istiklal kavgasından daha çetindir. Öğretmen ordusunun kıyamını bütün Türklük beklemektedir birkaç yıldır Türkiye'de haykıran müncîlerin imanını gençlik de, genç öğretmenler de taşımaktadır. Beyinlere ağlar ören örümcekler koparıp atılmalıdır. Okullardan taassubun zinciri kırılmalıdır ve karanlık vicdanlar güneş gibi aydınlatılmalıdır. Bu duygular şu mısralar ile sonlanır: *"Haydi, durma, bir tufan ol, irticayı titrettir;/ Bir ateş ol eskiliğin asarını birden yak?! O muazzam kudretinle Garptan Türk'e nur getir; Senin alem-i zaferine hayran kalsın bütün Şark."* (Rifat Rami, 1926a, s. 67).

Kalk Davran şiirinde de aynı çağrı, heyecan ve aynı zamanda bir tenkidi görmek mümkündür. Meslektaşlarını/yoldaşlarını adeta sorgular:

"Hani senin cehli boğan çelik sesli feryadın?

Hani senin necat sunan hamiyetli ellerin?

Hani senin gayzı yıkan inkılapçı feryadın?

Hani senin nurlar saçan, hayat veren dillerin?

Sende yok ki bir mükemmel ilk tadrısat ordusu,

Edirne'den Erzurum'a bir hücumda şan versin.

Sende yok ki irticanın bir intikam korkusu

Muallimler ter akıtsın, kanlar saçsın, can versin.

Sana kuvvet beslemeyen; Türk'e hain bakandır.

Seni aziz tanımayan prensibi vur, devir!

Sana ümit bağlamayan irticayı utandır,

Beni dahi tatmin için şu sorguma cevap ver!

Hangi sanat mektebinde sancağını dokuttuk?

Kaç cahil rençberine kitap verdik yed be yed?

Hala nuru göremeyen kaç bin kari okuttuk?

Gayen için yemin etmiş kaç mebusun mukayyet?" (Rifat Rami, 1926b, s. 1).

O sorgulamasına devam eder; münevverler bu uğurda hayatını hiçe sayabilecekler midir, zindanlarda yatmak, zincirlere vurulmak göze alınabilecek midir?¹⁰ Türk'ü boğan zulmet mutlaka yok edilmelidir. Vazifeyi kavramayan eğitimci Türk kalmamalıdır. İnkılabın ikmalini süngülerden bekleyen örümcekle beyinler lanetlenmelidir. Şu bakımsız harabeden bir mamure vatan yapan öğretmeni milleti de, kurtarıcısı Gazi de alkışlayacaktır (1926b, s. 2).

¹⁰ Rifat Rami'nin bu konuda örnek şahsiyeti, kaleme aldığı Şeyh Sait piyesindeki Muallim Oğuz Doğan'dır. Kurtuluş Yolu'nda yayımladığı bu piyesten bir parça *Muallim Oğuz Doğan Zindanda* başlığını taşımaktadır. Şiir zindanda onun Allah'a yakarışının bir ifadesidir. Aslında konuşan Rifat Rami'dir ve dile getirilen onun duygu ve düşünceleridir. *"İlahi! Sen ki noksandan münezzeh, ben de, noksan istemem!//Türkü mansur eyle ya Rabb; başka ihsan istemem!// Gaye-i âmâlîm ancak millî istiklal iken;/ Artık Türkün afakında zulm, hüsrân istemem!"* mısralarıyla başlayan şiir için bak. (Rifat Rami, 1926c, s. 354).

Kurtuluş Yolu kendisinden türbe, mezar ziyareti, tarikatlar konusunda bir makale istemiş, o bu isteğe cevap vermiş ve daha ziyade mezar geleneği ve ölüm merasimleri üzerine değişik inanç ve milletlerden örnekler vererek, bu mesele durmuştur (1926d, s. 39-41). Bu yazıya giriş mahiyetinde kaleme aldığı görüşleri daha mühimdir. Bu konuyu kendisinden daha iyi anlatacak, tutulan mukaddes ve şerefli yolda kendilerini irşat edecek âlimler mutlaka vardır ama o bir yol açmış olacaktır. Yeni nesil 20. asır ve Gazi'den ilham ile çıktığı yoldan dönmeyecektir. Azim ve zeval bulmaz bir irade ile hedefine yürüyecektir. Yalnız bazı cahil ve fikren gelişmemiş gafiller yahut mutaassıp, seciyesiz mürteciler müptela oldukları hastalıklar/yanlışlar sebebiyle inkılap yürüyüşünün her adımına tereddüt göstermektedirler. Bu hastalıkların bir kısmı geçicidir ve iyi niyet sahibi olanlar az zamanda doğruyu bulacaklardır. Cehalet ve ısrardan, inattan doğan hissiyatla hareket ederek yenilik ve inkılap cereyanına karşı durmak kabul edilemez. Bir azınlığın şahsi düşünce ve kararları ile medenî yaşamaya kesin karar vermiş bir milletin saadet ve refahı, şeref ve istiklali feda edilemez. “*Aksi takdirde kimıldayan dil koparılır, kalkan el kırılır, yazan kalem parça parça edilir. Hasta dimağları tedavi, karanlık vicdanları tenvir, ashab-ı fesad ve delaleti irşad etmek bugünkü gençliğin vazifesidir. Bunu takdir etmeyen genç bizden değildir.*” (Rifat Rami, 1926e, s. 10-11). Millet şunu bilmelidir ki, mefkûresiz ve şuursuz bir milletin, benliğini kavramak istemeyen bir cemiyetin bu devirde nasibi yalnız esaret ve ölümdür. Bugünkü inkılapçı Türk, medeniyet yolunda şuurlu adımlar atacaktır. Çünkü maziye ait mefkûre ve içtimaî siyasetlerimiz bu inkılap süzgecinden geçmedikçe bizim için faydalı olamayacaktır (1926e, s. 11).

Rifat Rami Türk tasavvur ettiği cemiyetin yapısını *milliyet* mefhumu etrafında düşünmektedir. Milliyet onun ruhunu sızlatan bir kelimedir ve farklı sebeplerle hatırına geldikçe vicdanı isyan eder yahut Türk kelimesiyle bir terkip teşkil ettiği vakit masumlaşan, boynu bükük bir mukaddes varlıktır. Kendisine göre milliyet ile sanat, fen, iktisat ve medeniyeti birleştirirken ortaya çıkacak terkipi zihnen iyi tahlil etmek gerekmektedir.

“*Milliyet bizim; sanat fen ve medeniyet garbın, bunları milliyetle birleştirerek Türkiye (istiklal) ini, (Türkiye medeniyeti)ni meydana getirdik... Benim anlayışıma göre Avrupa'dan yalnız medeniyet külliyyatının şekil ve usulünü aynen alarak, madde-i esasîyesini kendi ülkemizde asar-ı milliyemizden ihzar ederek garb iktisat ve medeniyeti kılıfına bürüdükten sonra (milliyet)imizle mezc etmeliyiz. Şüphesiz buna inkılâbın ilk devrelerinde imkân yoktu. Fakat bundan böyle daima istidat ve kabiliyetimiz nispetinde imkân mevcuttur*” (Rifat Rami, 1927a, s. 337).

Bunu düşünemeyince halk her şeyi hükûmetten beklemektedir. Hükûmet genel idareyi düzenler. Bundan ötesi milletin münevver ve sermayedarlarına aittir. Onlar millî iktisat anlayışını uyandıracaklar; sanat, fen ve iktisadî hayatımız millileşmiş olur. “*Türklük yalnız kalplerdedir. O müstakil ve mücerret her şekil ve kalbe girmeye müstenit bir kudret, bir aşk ve imandır. Elverir ki bunu tasarrufa şuurla hareket edilsin.*”

Kalplerdeki aşk ve iman mücerret kaldığı müddetçe ondan istifade edilemez. Maddileşmesi ve hayata geçmesi gerekir. Türklük duygu ve şuurumuz iktisat alanında da varlığını göstermelidir. Milletimiz azmettiği vakit, her şey mümkün olur. Türk

dehası hiçbir şey karşısında acizlik göstermez. O düşüncelerini şöyle örneklendirir: Yirminci asrın kılık-kıyafetini kabul ettik, fakat giydiklerimiz yabancı malı. Şu hâlde medenî kıyafetliyiz fakat millî kıyafetli değiliz. Birçok iktisadî ve fennî vasıta ülkemize getirildi fakat vasıtası yabancıdır, millî değildir; telgraf, telefon, otomobil, şimendifer gibi. Eğitim/öğretimde kullandığımız araçlar asri ve medenî fakat millî değildir. İhtiyacımızı kendi ürettiklerimizle karşılamalıyız. O, *Millî Himaye-i İktisat Cemiyeti* levhasını taşıyan bir kurumun varlığı kendisi ve milleti için bir şeref olacaktır. Bu hususta bir Türk ve öğretmen olmak sıfatıyla hissesine düşeni meydana dökmek, anlatmak vazifesidir (1927a, s. 338). Milliyeti böyle anlamakta ve sesine karşılık beklemektedir. Bulamaz ise bedbaht olacaktır. Rifat Rami eğitimle ve öğretmenle aydınlatılacak toplumun izah ettiği şekilde millileşeceği anlayışını anlatmaya çalışmıştır.

Eskiden birçok sahada millî menfaatleri gözeten gençlerin sayısı azdı. İskilip'te aydın bir zümrenin omuzlarında yükselen Müdafaa-i Hukuk, Tenvir-i Efkâr, Himaye-i Etfal, Hilal-i Ahmer, Türk Ocağı, Muallimler Birliği cemiyetlere gençliğin fazlaca katkısı yoktu. *"Fakat bugün vaziyet ber-akistir. Cumhuriyetten alınan feyz ile olmalıdır ki çok defa içtimai teşkilat müsademe-i efkâr süzgecinden geçerek barika-i hakikat halinde tecelli ediyor."* (Rifat Rami, 1928a, s.404) Bir senedir onların gayretiyle memleket gençliğinde hakiki ve müspet bir uyanış vardır. Memleket mukadderatının hakiki sahipleri olan gençler bugün vazifelerine sahip çıkmış durumdadırlar. Üç genç bir araya geldikleri vakit münakaşa ve sohbetlerinde muhtarlık seçimleri, Türk Ocağı reisinin kim olacağı, tasarruf ve yardım sandıkları kurmak, saltanat devrinin yanlışları, Tayyare Cemiyetinin teşkili ve ona yapılacak bağışlar, vatan nedir-neresidir, Ticaret Odasının ne olduğu ve faydaları konuları konuşulmaktadır. Bu da gençliğin ilgi ve alaka kabiliyetini ortaya koymaktadır (1928a, s. 405).

Rifat Rami yükselmiş bir cemiyetin mutlaka bu irtifayı üç ayak üzerinde sağlayacağını düşünmektedir. Bağımsızlığımız ve millet hâkimiyetini; Türkçe, medeniyet yaratıcı bir eğitim ve millî iktisat temin edecektir. Onun bu düşünceleri, milletine ithaf ettiği *Üç Zafer* şiirinin mısralarında hayat bulur:

*"Sabah olur, şafak söker, ben hemâli uykumda
Beklediğim zaferlerin rüyasını süzerim
Akşam olur, güneş batar, benim hala kaygımda
İnkılapta mesleğimin hülyasını düzerim*

*Bilirim ki: Üç zaferi kazanmayan bir millet
Vatanında hür ve mesut ebediyen yaşamaz.
Bilirim ki: Halk yolunu göstermeyen hükümet
İnkılabın kaynağından enginlere aşamaz.*

*İstiklal sehpasında; hâkimiyet-i milliye
Ayağının birisine diyelim ki: yüce dil;*

Öbürüsü medeniyet yaratıcı terbiye.
Üçüncüsü iktisattır, sevmeyenler Türk değil!

Avrupalı medeniyet terbiyeye medyundur.
Garplıları mesut eden iktisadın himmeti
Öz dilinden mahrum olan asırlara metfundur.
Çünkü tarih yaşatmıyor dilsiz olan milleti.

Sana artık lazım olan öz dilinle iktisat
Millî, asri terbiyemiz genç nesline kuvvet, fer;
Yarın için bekliyorsak en şerefli bir hayat;
Haydi! Durma bu üç harpte muzaffer ol! Muzaffer!." (Rifat Rami, 1927b, s. 290).

Eğitim ve Öğretime Dair Düşüncelerine Birkaç Örnek

Eğitim/öğretimin karşılığı olarak zamanın dili icabı *terbiye* kelimesini kullanan Rifat Rami'nin üzerinde önemle durduğu hususlardan birisi *Terbiyede Vahdet ve İdeal*'dir. Bir yazısının başlığını oluşturan bu meseleyi Avrupa'daki büyük değişimi anlatmakla, 16. Yüzyıldan başlayarak ele alır. Osmanlı döneminde Arap ve Acem tesirinde kalmış ikili yapının yanlışlığı üzerinde durur; medrese ve mektep. Meşrutiyette iki sistem birbirinden tamamıyla ayrılmıştır ama bu dikotomik durum Üçüncü Selim devrinden Cumhuriyet'e kadar birbiriyle mücadele halindedir. Babası medreseli oğlu mektepli aileler vardır. Birisi sarıksız namaz kılınmaz der, öbürü başı açık kılar. Birisi resmin bulunduğu odada ibadet edilmez der, diğeri millî ve tarihî şahsiyetlerin resimleri ile odasını süsler. Validesi mahalle hocasından ders almış, kızı mektepte okumuştur. Kız ile ana anlaşamazlar. Birbirine zıt eğitim/öğretim sistemlerinin tesiri siyasî partilerin ortaya çıkış sebebi ve bu durumun memleketin istiklalini bile tehlikeye düşürdüğü zamanlar olmuştur. Dikkat edildiği vakit sevmediklerimiz ve anlaşamadıklarımız farklı terbiye alanlardır. Bu iki zıt terbiye ve onun doğurduğu millî kuvvet ve kudret "...müspet ve müttehit bir şekilde tevhit edilmeliydi." (Rifat Rami, 1928b, s. 325-327). İşte bu mücadeleden gençliğin ideali meydana geldi ve millî bir güç halinde tekâmül etti. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile mesele bir günde halledildi. Terbiyede birlik, genç, ihtiyar, kadın, erkek herkeste bir ideal birliği yarattı. Gelecek nesil artık çağdaş ve laik bir eğitim sistemiyle yetiştirilecektir (1928b).

Bir ilk tahsil öğretmeni ve ilgili kurumların idarecisi olmak bakımından onun dikkat çektiği hususlardan birisi de mektep ihtiyacıdır. Medeniyetleri yaratan o devirlerin maarifidir. Bizde çağdaş eğitim/öğretim Cumhuriyet ile başlamıştır. Osmanlı'dan Cumhuriyete müdevver halkın canlanması onun okutulmasıyla mümkün olacaktır ve bu yolda en önemli vasıta mekteptir. Meselenin önemini görev yaptığı Azm-i Millî Mektebinin durumu ile izaha çalışır. Mevcut binalar uygun birer eğitim/öğretim mekânı olmaktan uzaktır. Tahsil çağındaki çocukların tamamına kucak açacak mektep yoktur, yetersizdir. Mesele mühimdir; mektep ihtiyacı, mesuliyet makamında olanların Cumhuriyet maarifi ile ilgi derecelerini ortaya koyacaktır. Onun

isteği, Cumhuriyetin her bir ferdi bu durumun farkında olsun. “*Aksi takdirde kanımızla kazandığımız mukaddes istiklal daima tehlikeye maruz kalmaz mı?*” (Rifat Rami, 1928c, s. 410-412). Mektep açmak aynı zamanda cemiyeti yanlışa saptırmaktan korumanın yoludur, “*bir mektep açmak, bir hapisane kapamaktır*” (KY, 1 Haziran 1928, 433-434).

Maarif mefhumu içine sadece mektepleri almaz. “*Maarif deyince; mektepler kadar mühim millî medeniyet ve beşerî fazilet dikkat-i nazarından şayan-ı itibar müessesese daha hatıra gelir ki o da kütüphanelerdir.*” (Rifat Rami, 1928d, s. 400). Tarihte medeniyetleri yaratan kütüphanelerdir. Mektep ihtiyacına Cumhuriyet idaresi gereken ilgiyi göstermektedir ama kütüphane öyle değildir. Memleket irfanını ilgilendiren bu hususla herkes alakadar olmalı ve imkânı nispetinde bu ihtiyacı gidermek için gayret etmelidir. Zemin ve zamanı müsait hale getirmelidir. Türk milleti nazariyatçı değil, amelî ve pratik olmalıdır. O “*insanlığı ve insanlıktaki ahsen-i takvimiyeti*” böyle anlamaktadır. Bu anlayışa sahip olmak farzdır. Kütüphaneye sahip olmak, yarını hazırlayacak vasıtaya sahip olmak demektir. Bir kütüphane inşaatı yükselirken aslında yükselecek olan cemiyettir. Kütüphane medeniyetin bir parçasıdır. Türkler yalnız Türklük için değil; medenî bir insanlık, insanî bir medeniyet için de çalışmalıdır (1928d, s. 401-403).

Eğitim ve öğretim birlik, mektep ve kütüphanenin önemi üzerinde duran Rifat Rami ilköğretimde *okuma* konusuna da hassasiyet göstermiştir. Okuma kitaplarına dikkat çeker. Sınıflara göre onların nasıl yazılması ve konularının seçilmesi gerektiğini anlatır. Okuma ve okuma kitapları hakkındaki düşüncelerini on iki madde halinde sıralar. Konuların seçimi; kitapların basılacağı kâğıdın niteliği; medenî, ahlaki, iktisadî, ziraî, içtimaî, millî ve dinî dikkati çekecek bir şekle sokulması; konuların çocukların seviyesine uygun olması; Türkçe hassasiyeti; şiirlerin seçimi; konu başlarına ustalıkla seçilmiş resimlerin konulması; okuma parçalarında ilk sınıflarda çocuğun muhiti ile ilgili müşahhas konuların seçimi ve çocukların dimağ ve bilgilerinin dikkate alınması; okumanın gramer ve imle ile yakın ilgisi münasebetiyle konuların buna göre yazılması; millî yazıların türlerinin tanıtılması; kitapların tanziminde göz doktorlarının görüşlerinin alınması onun dikkat çektiği hususlardır (Rifat Rami, 1926f, s. 138-139).

Rifat Rami'nin *Kurtuluş Yolu*'nda yazdığı en uzun ve kapsamlı yazı güzel sanatların eğitim/öğretimdeki yeri ve önemine dairdir. Birbirini takip eden yedi sayıda bu konuyu *Terbiyede Nefis Sanatların Vazifesi* başlığı altında inceler. Ona göre terbiye Hazreti Adem'in yaratılışından bu yana muhtelif devreler geçirmiş, vazifesini her devirde başka biçimlerde yerine getirmiştir. Zamanımızda ise vazifesi ağırlaşmış, konusu genişlemiştir. Terbiye sisteminin her asır ve muhite göre değişmesi ayrıca ve önemle inceleme konusu yapılmalıdır. Bu konudaki çalışmalarının uzun süreceği için ileride bunları *Terbiye Töresi* başlığı altında tefrika şeklinde yayımlayacağını söylemiş (Rifat Rami, 1927c, s. 308) ama bu maalesef gerçekleşmemiştir.

Zamanımızda terbiyenin güzel sanatların yardımına ihtiyacı vardır ve bu ihtiyaç yeni değildir ama önemi yeni takdir edilmiştir. Eğitimcilerin en mühim vazifeleri onların maneviyatının, ruh ve fikirlerinin terbiyesidir. Cemiyetten ve muhitten etkilenmiş çocuğun ruhuna ilmî terbiyenin çizdiği hudutlar dâhilinde faydalı bir şekil/kabiliyet verilmelidir, asıl mesele budur. Ruh ve fikir de maddî unsurlar değildir ve fen sayesinde terbiye edilemezler. Bir türlü çocuğun kavrayamadığımız ruhunu

güzel sanatlar vasıtasıyla kavrar ve istenilen sistemi ona verebiliriz. Ruh güzel sanatlara daima meftundur ve onunla ruhun sükûneti derhal harekete dönüşür. Muhtelif şekillerde bu hareket duygu hali yaratarak karşımıza çıkar. Ruh hali eserle bütünleşir (Rifat Rami, 1927d, s. 308).

Eğitimin hizmetine koşacak güzel sanatları o *Musiki, Heykel, Resim ve Edebiyat* olarak tespit etmektedir. Tefrika boyunca bu sanatların eğitime tesiri ve yardımını izaha çalışır. Ona göre de “Müzik ruhun gıdasıdır”. Bütün dinler musikinin diliyle ümmetlerine hitap etmişlerdir. O insanlığın yaratılışı ile ihtiyaç duyulan bir varlıktır ve fitrîdir. Tespitlerini kendi çocukları Güzide ve Alpaslan üzerindeki gözlemleri ile yapar. Kızlar daha hassastır. Güzide’nin tepkilerini *Misak-ı Millî* ve *Mustafa Kemal Paşa Marşları* ile ölçer. Alpaslan henüz bir yaşında iken, onun en asabi ve hasta zamanlarında biraz şarkı söylemek ya da çalgı çalmak yeterli olmuştur. Ayrıca çocukların hayatî durgunluklarını musiki ile iyileştirmek mümkündür. İnsaniyet için çok faydalı olan bu vasıttan istifade etmek ve nesillerin eğitiminde ona önemli bir yer vermek vazifemiz olmalıdır (Rifat Rami, 1927c, s. 309; 1927d, s. 315-317).

Mektep ve muhitimizde çağdaş bir şekil verilmiş musiki eserleri; şarkı ve marşlar mutlaka eğitimci şairler tarafından yazılmalı ve eğitimci bestekârlar devreye girmelidir. Gazi Paşa, İsmet Paşa. Yunan zaferi, Cumhuriyet, Türkçülük, inkılap, istiklal, gibi tarihî konuların yanında vatan, vatanperverlik, Türkiye, orman, ziraat, hayvanlar, bitkiler, hastalıklar, bayramlar, el işleri ve sanatlar şarkı ve marşların konularını oluşturmalıdır (Rifat Rami, 1927d, s. 317).

Halk ve çocuğun eğitiminde istifade edilecek sanat eserlerinden biride heykeldir. O, heykelin insanlık tarihindeki yerini dinler ve müntesipleri üzerinden yapar. Üç yıl esir kaldığı Hindistan’da gördüklerini Hindular ve Müslümanlar üzerinden tespit eder (Rifat Rami, 1927e, s. 324-325). Heykelin dini bir sebeple yasaklanmış olmasını kabul etmez. Eski Roma ve Yunan, Hitit ve daha birçok medeniyette heykelin/heykeltıraşlığın yeri ve kıymeti büyüktür. “Keşke İslamiyet [Müslümanlar] put ile mabut arasındaki farkı iyice telkin ettikten sonra bu sanatın terakki ve inkişafını teşvik ve delalet etseydi, her hâlde öyle zan ediyorum ki: Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu elde ettiği memleketlerde birer abide-i zafer ve istiklal bırakarak üç kıtadaki hâkimiyet ve istiklalini bu heykeller ve tablolarla ebedileştirdi... Bugün hepimiz iyi biliyoruz ki: Asrımızda mütekâmil ve medeni tanıdığımız milliyetlerin siyasi ve içtimai kudretleri tarihlerinin eseridir. Bugünkü nesil maziden kuvvet alarak ilerlerse elbette menzil-i maksuda çabuk varır. Yahut inkıraz alâimi gösteren milletler tarihten kuvvet alarak tekrar istiklal emellerini canlandırabilirler. Umumiyet itibarıyla milletlerin herhangi bir inkılâp ve tekâmül eserleri nadir yetişen dâhilerinin eser ilhamından başka bir şey değildir.” düşüncesiyle o, heykeli millî şuurun oluşması bakımından bir vasıta olarak görür Millî mefahirlerimiz, Selçuklu ve Osmanlıda olduğu gibi sadece tarihin sayfalarına değil yalçın kayaların göğsüne nakşedilmelidir. Böylece gelecek nesillere ve tarihe emanet edilmiş olur. Rifat Rami mekteplerin münasip yerlerine Gazi Paşa’nın, Eflatun ve Aristo gibi filozofların ve Türkiye’nin önemli eğitimcilerinin heykellerinin konulmasını istemektedir (1927e, s. 326). Okul müzelerinde Atilla, Cengiz Han, Timur, Sultan Süleyman, Yavuz ve Fatih’in, Gazi’nin

Sivas Kongresi ve Türk istiklal ve inkılap mefhumunu gösteren heykelleri mutlaka bulunmalıdır (Rifat Rami, 1927f, s. 331-332).

Eğitim ve öğretimde resmin yerini diğerlerinden daha mühim olarak görür ve resmin ifadedeki vazifesinin yazıyı geçtiğini kabul eder. Bu bilhassa ilköğretimde önemlidir. Çocuklar daima resimli kitapları, sayfaları daha dikkat ve heyecanla inceler. Onun için seçilen konular resimlerle canlandırılmalıdır.

“1- Kitaplardaki resimler

2- Resim derslerinde çocuklar tarafından yapılacak tabii ve hendesi resimler

3- Çocuk mecmualarındaki resimler, karikatürler

4- Mektebin münasip mevkilerine asılacak tarihi, içtimai, tabii fotoğraflar ve tablolar.

5- Evlerde tarihi simaların, ilmi şahsiyetlerin fotoğrafları ve resimleri.

6- Kurşun kalemi, hokka, defter, çanta, cetvel tahtası, gönye vs. gibi vasıta-i dersiyenin üzerlerine basılacak resimler.

7- Türk Ocağı, Tayyare Cemiyeti, Muallimler Birliği, Himaye-i Etfal, spor kulüpleri vesaire gibi cemiyetlerin tensipleri dâhilinde tedarik ettikleri fotoğraflar ve tablolar.

8- El işleri kâğıtlarıyla yaptırılacak resimler” (Rifat Rami, 1927f, s. 332).

Sonraki yazısında bu resimlerden nasıl istifade edilebileceğinin uzun izahlarını yapar (Rifat Rami, 1927g, s. 339-340; 1927h, s. 348-349; 1927ı, s. 358-359). Resim derslerinin nasıl işlenmesi ve neye hizmet etmesi gerektiğini maddeler halinde sıralar. Nihayetinde resim zekâyı yükselterek vatan, vatanperverlik, milliyetperverlik gibi duygu ve düşüncelerin inşasını temin etmelidir (1927ı, s. 359). Güzel sanatlar arasında edebiyatı da zikreden Rifat Rami'nin bu tefrikasında bu husus yer almamakta, yazı resim bahsiyle sona ermektedir.

Sonuç

Rifat Rami'nin kuşağı Osmanlı Devleti'nin en zor zamanlarına çocukluk ve ilk gençlik çağlarında şahitlik etmiş; içinde bulunan şartlar onların şahsiyet ve düşünce dünyalarının ilk şekillenişinin vasatı olmuştur. Yaşanılan on yıllık savaş süreci, verilen Millî Mücadele ve kazanılan/ulaşılan Cumhuriyet, yapılan inkılaplar bu şahsiyet ve düşünce dünyasını takviye ve ikmal etmiştir.

İlk tahsil hayatını müteakip öğretmen yetiştiren bir kuruma girmesi, cephe ve esaret yıllarından sonra millî mücadele sürerken onun eğitim/öğretim ordusunun bir neferi, öğretmen olmasını temin etmiştir. Millî Mücadele yıllarında 1921'de memleketinde öğretmenlik vazifesine başlamış 1937 yılına kadar Türk maarifine hizmet etmiştir. Çorum, İskilip ve Sungurlu'daki okullarda görev yapmış, İskilip Türk Ocağı, İskilip Muallimler Birliği, Çorum Halkevi kurucuları ve faal mensupları arasında yer almıştır. Muallimler Birliği faaliyeti olarak öğretmen arkadaşları ile birlikte 1926-1928 yılları arasında *Kurtuluş Yolu* dergisini çıkarmışlardır. Bu derginin 41 sayı çıkabilmesini sağlayan iki önemli isimden birisidir. Dergide eğitim/öğretime dair yazı ve şiirler neşretmiş, arkadaşlarının gayretini artırmaya çalışmıştır.

Çorum Halkevinin Tarih, Dil ve Edebiyat Kolu başkanlığı yürüttüğü yıllarda memleketinin tarih, kültürü, edebiyatını tespit etmek maksadıyla araştırmalar yapmış ve bunları Corum gazetesinde, Çorumlu dergisinde neşretmiştir. Çorum ve Havalisi Şairleri adlı eseri onun önemli bir çalışması olarak kabul edilmelidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir millî devlet olarak yapılanmasını sağlayacak millî kültürün inşasına gayret etmiştir. Türk Tarihi ve Türk Dili Tetkik Cemiyetlerinin çalışmalarına memleketi Çorum'dan katkı sağlamaya çalışmıştır. Türk Tarih Tezi ve dil inkılabının hizmetkârı ve savunucusu olmuştur.

Rifat Rami'nin bahsedilmesi geren bir özelliği de eli kalem tuttuğu bütün zaman içinde biriktirdiği kendisine mahsus evrakı, yayımlanmamış yazı ve şiirlerini, memleketinin tarihî ve kültürel değerlerine ait fotoğrafları muhafaza etmesidir. Onun Cumhuriyetin erken yıllarında yaptığı hizmetleri tanıtmak maksadı taşıyan bu çalışmanın özgün kaynakları arasında bu arşiv de yer almaktadır. Cumhuriyetin onuncu yılında halka sunabilmek maksadı ile hazırladığı *yıllık* niteliği taşıyan metin, İskilip tarihi, folkloru, edebiyatına dair önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Bu tavır onun tarih yazıcılığına bir katkısı olarak görülmelidir.

Taassup, irtica ve cehalet ile mücadele, çağdaşlık, laiklik, medeniyet, eğitim ve öğretimin değeri, Türklük, millî şuur, millî iktisat, Türk dili, Cumhuriyet, kitap ve kütüphane, mektep gibi özellik ve mefhumlar; Cumhuriyetin kurucu neslinden çizilecek bir öğretmen portresinin ana çizgileri, hatları olarak tespit edilebilir. Bir şiirin başlığı ile kendisini *Yirminci Asır Öğretmeni* olarak vasıflandıran Rifat Rami, Türkiye'nin tarihinde halktan, *sıradan* bir özne olarak mı kalmalıydı? Bu çalışma, kendisine ve o nesle bir borcun ödenmesi gerektiği düşüncesinin sonucudur. Cumhuriyet onun arzu ve eğitmeye gayret ettiği cemiyet ve özellikle gençlik sayesinde, onların gayretiyle yükselecektir. Bugün de onun sahip çıktığı değerlere ihtiyacımız aşikârdır.

Extended Abstract

The Republic of Turkey, which has realized its centennial year, was established at the end of a long historical process and experience. The wars of the last century of the Ottoman Empire, the modernization efforts, the Constitutional experience and finally the victory of the National Struggle constituted the distant and close reasons of this establishment. There are heroes who took part in the establishment and establishment of the reforms that will bring about the Republic and a national state established under the leadership of Atatürk. One of them is Rifat Rami Arıncı (1898-1972) from Çorum İskilip, who lived through the same process and contributed.

Rifat Rami is a young man whose teaching education was interrupted due to the First World War. He fought on the Iraqi front where he was taken prisoner by the British in 1917. Three years of his life were spent in the Bellari prison camp in India. He returned from captivity in 1920 and took part in the National Struggle by joining the Defense Law Society in his hometown of İskilip. It contributed to the suppression of rebellions in the region. For these services, he was awarded the independence medal with a red stripe.

During the years of the National Struggle, he started to work as a teacher in his homeland in 1921 and served the Turkish education until 1937. He worked in schools in Çorum and İskilip and was among the founders and active members of İskilip Turkish Hearts and İskilip Association of Teachers. As an activity of the Union of Teachers, he published the magazine *Kurtuluş Yolu between 1926 and 1928* together with his fellow teachers. He is one of the two important names that enabled this magazine to publish 41 issues. In this magazine, he published articles and poems about education and tried to increase the effort of his friends. He deals with the topics such as fighting against bigotry and superstitions, unity in education / training, the importance of books and libraries, how the characteristics of reading books should be, and the role of fine arts in education, etc.

One of the institutions where he served the Republic, and the Turkish revolution was the Çorum Community Centre. Between 1933 and 1936 he was the head of the Language, History and Literature Branch. He carried out activities for the establishment purposes of the Turkish Historical Research Society and the Turkish Language Research Societies. He supervised the excavations at Alacahöyük; he conducted research in the Çorum region in order to determine the vocabulary of the Turkish language. His work called *Çorum ve Havalisi Şairleri (The Poets of Çorum Region)* is the product of these researches. Çorum Community Centre magazine published researches on historical figures in his work called *Çorumlu*. His work called *Ülküç* which he wrote during these years makes an important contribution to the literature of war / captivity in terms of including the poems he wrote during the captivity period. His other books include *Either Democracy or Death*, *The Cyprus Epic with Its History*, and *Avize (Chandelier)* which he wrote in the following years.

An important feature of Rifat Rami Arıncı is that he preserved his personal documents, unpublished writings and poems, and photographs of the historical and cultural values of his homeland throughout the time he started his teaching life and held a pen. This archive is among the original sources of this work, which aims to introduce his services in the early years of the Republic. The annual text which was prepared in order to present it to the public in the tenth year of the Republic contains important information about the history, folklore and literature of İskilip. Here, the subjects are dealt with in a style extending from the Ottoman period to the Republic.

While the centenary of the Republic is being celebrated, Rifat Rami has a value that should be remembered for his ideas, struggle, and services as a figure from the founding generation. History is not only the history of great/well-known personalities. It is necessary to commemorate the values from the people who served the transition from the Ottoman Empire to the Republic and its establishment as a national state, similar to Rifat Rami, and to look at it as a duty to write.

Kaynakça

Arşivler

- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi: Maarif Nezareti Mektubi Kalemi.
Emekli Sandığı Arşivi: Vo 522631; Mo 082003.
Konya Karatay Nüfus Müdürlüğü: Nüfus Kayıt Örneği (11.09.2013).
Mehmet Arıncı Özel Arşivi: Fotoğraflar; İstiklal Madalyası Vesikası Sureti.
Millî Savunma Bakanlığı Arşivi: DN: 17745.
Rifat Rami Arıncı Özel Arşivi: Klasör I-II; Fotoğraf Albümü; Cumhuriyetin 10. Yılı (1933) İçin Hazırlanmış Notlar.

Sürelî Yayınlar

- Işık*, 1919, S. 70, 74, 75.
Kurtuluş Yolu, 1926-28, S. 1-41.

Kitap ve Makaleler

- Akyüz, Y. (1985). *Türk eğitim tarihi (başlangıçtan 1985'e)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay.
- Arıkan, M. (2016). Rifat Rami (Arıncı) ve esaret dönemi şiirleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. (39). 101-145. E-ISSN 24-58-9071.
- Arıkan, M. (2012). Halkevi bir kültür kurumu. *Konya Ansiklopedisi*. (C. 4, s. 169-173). Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yay.
- Arıncı, R. R. (1970). *Âvize*. İstanbul: Kutulmuş Matb.
- Arıncı H. R. (1992). *Çorum ve havalisi şairleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım.
- Arıncı, R. (1940). Ebussuud Efendi. *Çorumlu*, (20-23), 615, 633, 665, 695.
- Arıncı, R. (1940). Şeyh Muhittin Yavsî. *Çorumlu*. (18), 535.
- Bardakçı, S. (7 Temmuz 2014). Halil Rifat Arıncı. *İskilip'in Sesi*, <https://www.iskilipinsesi.com/yazarlar/salih-bardakci/halil-rifat-arinci/22/>.
- Bir mektep açmak bir hapisane kapamaktır. *Kurtuluş Yolu*, 1 Haziran 928, (42), 433-434.
- Çavdar, T. (1983). Halkevleri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, (C. 4. s. 877-884). İstanbul: İletişim Yay.
- Demiryürek, M. & Ozulu, A. *Eşref Ertekin'in günlüklerinden bir zamanlar Çorum*. Çorum: Çorum Belediyesi Yay.
- Ercan, A. (1998). *XIV. yüzyıldan günümüze Çorumlu şairler*. İstanbul: Çorum Eğitim ve Kültür Vakfı Yay.
- İdris Sabih. (1919a). Kurban bayramı. *Işık*, 6. 9. 35, (70), 1.
- İdris Sabih. (1919b). Mustafa Kemal Anadolu'da ne yapıyor?. *Işık*, 14. 9. 35/1919, (74), 1.
- İdris Sabih. (1919b). Mustafa Kemal Anadolu'da ne yapıyor?. *Işık*, 15. 9. 35/1919, (75), 1.
- Halil Rifat. (1927b). Üç zafer. *Kurtuluş Yolu*, 15 Mart 927, (23), 290.
- Katipoğlu. (1927a). Ocağa girelim. *Kurtuluş Yolu*. 15 Mart 927. 23. 1.
- Katipoğlu. (1927b). Türk Ocağı. *Kurtuluş Yolu*. 28 Şubat 927. 22. 1-2.
- Pustu, Y. (2017). Türkiye muallimler birliği genel merkezi ve şubelerinin neşrettiği mecmualar. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*. 3(2). 56-9, DOI: <http://dx.doi.org/10.1.18560/cukurova.1085>.
- Rifat Rami. (1926a). Artık kalk!. *Kurtuluş Yolu*, 31 Mayıs 926, (5), 69.
- Rifat Rami. (1926b). Kalk davran. *Kurtuluş Yolu*, 31 Temmuz 926, (8), 1-2.
- Rifat Rami. (1926c). Muallim Oğuz Doğan zindanda. *Kurtuluş Yolu*, 31 Kânunuevvel 926, (18), 254.
- Rifat Rami. (1926d). Türk'ün içtimaî yaraları, âraz ve tedavisi. *Kurtuluş Yolu*, 30 Nisan 926, (3), 39-41.

- Rifat Rami. (1926e). Türk'ün içtimaî yaraları, âraz ve tedavisi. *Kurtuluş Yolu*, 1 Nisan 926, (1), 10-11.
- Rifat Rami. (1927a). Milliyet. *Kurtuluş Yolu*, 15 Temmuz 927 (29), 337-340.
- Rifat Rami. (1928a). Gençlikte alâka kabiliyeti. *Kurtuluş Yolu*, 1 Mart 928, (38), 404-405.
- Rifat Rami. (1928b). Terbiyede vahdet ve ideal. *Kurtuluş Yolu*, 1 Mayıs 928, (41), 325-327.
- Rifat Rami. (1928c). Mektep binası derdi. *Kurtuluş Yolu*, 15 Mart 928, (39), 410-412.
- Rifat Rami. (1928d). Artık İskilip'e bir kütüphane binası yapılmalıdır. *Kurtuluş Yolu*, 1 Mart 928, (38), 400-403.
- Rifat Rami. (1926f). İlk tedrisat hakkında düşüncelerim – kıraat. *Kurtuluş Yolu*, 15 Ağustos 926, (9), 138-139.
- Rifat Rami. (1927c). Terbiyede nefis sanatların vazifesi. *Kurtuluş Yolu*, 15 Mayıs 927, (25), 308-309.
- Rifat Rami. (1927d). Terbiyede nefis sanatların vazifesi. *Kurtuluş Yolu*, 1 Haziran 927, (26), 315-317.
- Rifat Rami. (1927e). Terbiyede nefis sanatların vazifesi. *Kurtuluş Yolu*, 15 Haziran 927, (27), 332-326.
- Rifat Rami. (1927f). Terbiyede nefis sanatların vazifesi. *Kurtuluş Yolu*, 30 Haziran 927, (28), 331-332.
- Rifat Rami. (1927g). Terbiyede nefis sanatların vazifesi. *Kurtuluş Yolu*, 15 Temmuz 927, (29), 339-340.
- Rifat Rami. (1927h). Terbiyede nefis sanatların vazifesi. *Kurtuluş Yolu*, 31 Temmuz 927, (30), 348-349.
- Rifat Rami. (1927i). Terbiyede nefis sanatların vazifesi. *Kurtuluş Yolu*, 31 Temmuz 927 [15 Ağustos 927]¹¹, (31), 358-359.
- Rifat Rami. (1934). *Ülküç*. Çorum: Çorum Vilayet Matb.
- Sabah, İ. (2017). *Çanakkale'nin şehit kalemleri Çanakkale savaşlarının Türk eğitim sistemine etkileri*. Ankara: MEB Yay.
- Sarınay, Y. (2005). *Türk milliyetçiliğinin tarihî gelişimi ve Türk Ocakları*. İstanbul: Ötüken Yay.
- Selvi, H.& Cırık, B. (2020). *Millî Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan çekilen telgraflar*. Ankara: TBMM Yay.
- Taşkıran, C. (2001). *Ana ben ölmedim I. Dünya Savaşında Türk esirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.
- Ozulu, A. (2012). *Çorum basın tarihi notları*. Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yay.
- "Yolumuz ve Yerimiz". *Kurtuluş Yolu*. 1 Nisan 926, 1. 1-2.

Tezler

- Kendircioğlu, D. (2011). *Millî Mücadele ve cumhuriyetin ilk on yılında Çorum* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Ertan, A. (2008). *Millî Mücadele döneminde Çorum ve çevresi* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Tekinsoy, B. (2013). *Çorum halkevi ve faaliyetleri (1933-1951)* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yıldırım, S. (2012). *Kurtuluş Yolu Mecmuasında Muallimler Birliğinin eğitim yazılarının içerik analizi* (yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.

¹¹ Bir önceki sayı ile aynı tarih verilmiş, doğrusunun 15 Ağustos olması gerekir.

Ekler

Ek 1. Kurtuluş Yolu'nda Rifat Rami (Arıncı)'nın Bir Resmi (Kurtuluş Yolu, S. 39, 15 Mart 1928).

Ek 2. Bir Merasim Sonrası İskilip Erkânı, Öğretmenler ve Öğrenciler İle Birlikte (Mehmet Arıncı Özel Arşivi).

Ek 3. Tanyeri Mektebi Öğretmenleri İle Birlikte (6 Ocak 1934). (Mehmet Arıncı Özel Arşivi).

Müdafaayı hukukta verilen konferanslar.

I-: Reis necmi B. verdiği konferans notları elde edilemediğinden buraya kayı edilememiştir.

2-: Kâtip Rifat rami B. verdiği konferans mevzuları:

A-: Türk milleti nereye gidiyor?

B-: Sevr muahedesi ve kapitülisyonlar.

C-: İstanbulda saray ve babalının vaziyeti ve işgal kıtaatı.

D-: Mustafa kemal paşa ve anadolu ihtilâli ne demektir.

E-: Büyük millet meclisi hükümeti ve türk milletâ cihan ve tarih huzurunda imtihan veriyor.

F-: Demokrasi idare ve Yazife karşısında türk millleti.

J-: Ya istiklâl ya ölüm.

Ş-: İngiliz siyaseti ve şark .

K-: İstiklâlümüz ancak millî vâkâlele mümkün olabilecektir.

Müdafaayı hukuk ve halk fırkasında çalışan reisler.

- I-: Müdafaayı hukuk reisi necmi B.
 2-: Halk fırkası mutemidi tahir B.
 3-: " " " Edip B.
 4-: " " " Şakir B.
 5-: " " Râisi Necmi B.

Müdafaayı hukuk cemiyetinin ilk sene bütçesi (336)

Varidat		Sarfiyat	
Lira	K.	Lira	K.
4544	46	4544	46

Müdafaayı hukukun kadrosu

Ünvan	mémuriyet	Adet	aylık ücretleri
			<u>lira</u> <u>K.</u>
Reis		1	Fahridir
Kâtip		1	Rifat rami b. ücretini cemiyete tamamen temerru etmiştir.
Aza		4	Fahridir
Milîs sivari		40	40
" Piyade		40	25
Polis		5	15
bekci		1	16

Ek 4. İskilip Müdafaai Hukuk Cemiyeti Faaliyetlerine Dair Notlarından Bir Sayfa. (Cumhuriyetin Onuncu Yılında Hazırlanan Notlardan).

Ek 5. İskilip Devrim Alanında Bayındırlık Bayramında Konuşurken (11 Temmuz 1936).
(Rifat Rami Arıncı Özel Arşivi-Fotoğraf Albümü).

Ek 6. Alacahöyük Kazılarında Remzi Oğuz Arık (eli cebinde) İle Beraber. (Rifat Rami Arıncı Özel Arşivi-Fotoğraf Albümü)